

byer til Reval (anmeldt i Historisk Tidsskrift 12. rk. III, s. 582–83), i dette bind bringes 437 regester af breve fra nederlandske og skandinaviske byer.

Desværre er der ikke meget af interesse set ud fra et snævert dansk synspunkt. Udgaven giver intet overblik over, knap nok et indblik i forbindelserne mellem Danmark og Reval igennem de behandlede 300 år. Af ialt 176 breve fra skandinaviske byer stammer kun 30 fra Danmark; heraf er hovedparten korrespondance fra Gotland vedr. en afgift for leje af »Gotenhof« i Novgorod, mens der kun er et enkelt brev fra borgmester og råd i København. Denne ringe danske repræsentation i udgaven hænger sammen med to forhold: for det første at en relevant arkivgruppe som B. J. Danica endnu befinder sig i Reval og derfor ikke har været til rådighed; for det andet at der er anvendt et udgivelsesprincip efter denne linje: Man tager en pakke indkomne breve . . . Udgiveren har valgt breve fra byer, mens privatpersoners korrespondance, breve fra fyrster, rådsprotokoller og brevkoncepter, der på samme måde kunne belyse forbindelserne mellem Reval og de respektive byer og lande, ikke er medtaget.

Heller ikke antallet af svenske breve er stort nok til at give et klart billede af de svensk-revalensiske forbindelser – 146 breve fordelt på 300 år. Mere givende forekommer de nederlandske, først og fremmest fordi hovedparten af brevene stammer fra et enkelt århundrede, det 16. Ganske vist indtager korrespondance vedr. arve- og gældsspørgsmål en fremtrædende plads, men der findes også en række breve til belysning af den nederlandske skibsfart i Østersøen og problemerne omkring handelen på Narva og Rusland.

Der er for mig ingen tvivl om det værdifulde i at publicere »indgange« til arkivmateriale, som har bred og almindelig interesse. Den kritik af udgivelsesprincippet, som er antydnet ovenfor, forrykker ikke den kendsgerning, at Seeberg-Elverfeldt med sine to bind *Revaler Regesten* vil skabe yderligere interesse for det revalensiske stadsarkiv – både det i Göttingen og det i Reval.

KNUD RASMUSSEN

ISELIN GUNDERMANN: Herzogin Dorothea von Preussen 1504–1547. Studien zur Geschichte Preussens. Band 9. Köln und Berlin, G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung, 1965. 304 s.

Hertuginde Dorothea af Preussen var næppe – som Brandi's kejser Karl V – i besiddelse af en personlighed, i hvilken historiens drivkræfter kom til udtryk. Politisk spillede hun ingen rolle og heller ikke på andre felter synes hun at have øvet en selvstændig indsats. Betegnende er det, at hun klager til sin bortrejste ægtefælle, hertug Albrecht, over de preussiske råder, der besværede hende med regeringsforretninger, som hun dog ikke forstod – et ganske pudsigt à-propos til Astrid Friis' karakteristik af hertugindens broder Christian 3. som den af rådgiverne helt afhængige monark.

Netop levnedsskildringer af en i sig selv så ubetydelig skikkelse kan imidlertid med fordel anvendes til betragtninger over konventioner og smagsretninger, der verserede i tiden. Forfatteren til den foreliggende biografi, Iselin Gundermann, yder fortrinlige bidrag i denne retning. Det righoldige materiale fra arkivet i

Königsberg, hvis samlinger nu er deponerede i Göttingen, udnyttes til skildringer af hertuginde Dorotheas »miljø«, hofstatens organisation og den hertugelige husholdning. Blandt Dorotheas personlige interesser fortjener hendes kuriøse forsøg med fremstilling af medikamenter og delikatesser at fremhæves. En dansk læser mærker sig med hvilke undertiden lidt aparte foræringer, Dorothea diverterede sin broder, den danske konge. Ved én lejlighed lod hun resolut et af sine breve vedlægge foden af en preussisk stud – øjensynligt for at afgøre en standende familiestrid om hvorvidt de preussiske eller de sjællandske stude havde de største klove.

Bogen rummer dog også mere seriøse bidrag til dansk historieforskning. I forbindelse med indretningen af et ane-galleri på slottet i Königsberg søgte den genealogisk vakte hertuginde forgæves i længere tid – bl.a. hos rigshofmester Mogens Gøye – nøjagtige oplysninger om sin fædrene herkomst. Endelig i sommeren 1545 kunne kancellisekretæren Georg Corper sende Dorothea de ønskede oplysninger. Redegørelsen for den oldenburgske kongeslægts aner – som gengives i bogen s. 192–93 – er interessant, fordi den tydeligt nok bygger på den genealogi, hvormed Poul Helgesen indleder Skibykrøniken, og hvis tilblivelse i sin tid Paludan-Müller og Heise debatterede (jvf. herom senest Harald Ilsøe i dette tidsskrift 12. rk. II, s. 230f.).

Desværre må det om bogens kvaliteter i øvrigt siges, at forf. ikke i tilstrækkelig grad har vogtet sig for personalhistorikernes charybdis: den proportionsløse forherligelse i personskildringen. Dorotheas iøjnespringende inkompetence i statsager camoufleres med nogle kryptiske bemærkninger om de gamle »consortium«-ideer, der kom til udtryk ved hertugparrets fælles fremtræden på skuemønter (s. 120), samt i øvrigt med en påstand om at hun af tilbøjelighed (!) foretrak at virke som »Landesmutter« frem for som herskerpersonlighed. Dette er i virkeligheden forf.s grundsynspunkt: Dorothea fungerede i hertugdømmet Preussen omtrent som den gode tyske »Hausfrau« i sin husholdning. For en del hænger denne lige så uhistoriske som fortidige synsvinkel sammen med forf.s usikre metodiske grundlag. Således skelnes der ikke mellem oplysninger uddragne af hertuginde Dorotheas egenhændige breve og de officielle skrivelser, der blot udgik i hendes navn, t.eks. når hertug Albrecht, hvilket ofte var tilfældet, var på rejse. Men også de egenhændige breve, af hvilke hyppigt lange passager indskydes i fremstillingen, synes undertiden direkte at tale imod denne opfattelse. Særligt irriterende for læseren virker den uunderbyggede – og derfor meningsløse – dvalen ved hertuginde Dorotheas hjertelige følelser for alt og alle, lige fra universitetet i Königsberg til de fyrstelige slægtninge i Danmark. Forf. skildrer udførligt (s. 140) hvor hårdt Dorothea ramtes af budskabet om Frederik 1.s død. Ikke desto mindre fremgår det, at det eneste vi ved om hendes reaktion er, at hun straks hos sin tidligere hofmesterinde og fortrolige søgte at skaffe sig oplysninger om, hvilke kostbarheder der fandtes blandt faderens efterladenskaber. Det melder den officielle kondolence-skrivelse til hertug Christian naturligvis intet om – men med dens bibelske parafraser har Dorothea sikkert heller intet haft at skaffe.

Værdien i Iselin Gundermanns biografi ligger da først og fremmest i det omfattende materiale, der er fremdraget, at hvilket meget vil interessere danske historikere såvel som kulturhistorikere i videste forstand.

MIKAEL VENGE